

РЕЦЕНЗИЯ

от **професор д.ик.н. Христо Маринов Иванов** – щатен преподавател в катедра „Мениджмънт в съобщенията“ при Факултет по телекомуникации и мениджмънт на Висше училище по телекомуникации и пощи/ВТУП/ - гр. София

за дисертационния труд на **Петър Николаев Арабаджийски**

на тема: **„ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО И МЕНИДЖМЪНТ НА МАЛКИТЕ И СРЕДНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В ОХРАНИТЕЛНИЯ БИЗНЕС – В КОНТЕКСТА НА ЕФЕКТИВНИЯ ПУБЛИЧЕН МЕНИДЖМЪНТ ”**

Предоставен за придобиване на образователната и научна степен "доктор"

Област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.7. Администрация и управление

Научна специалност «Организация и управление извън сферата на материалното производство (мениджмънт на публичната сфера)»

Докторантът се е обучавал в самостоятелна подготовка в докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство (мениджмънт на публичната сфера)“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – гр. Благоевград и е отчислен с право на защита

Научен ръководител: доц. д-р Валентин Василев

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Актуалността на темата на дисертационния труд се определя от:

- необходимостта да се разкрият проблемите на държавното регулиране и контрол на предприемачеството и мениджмънта в охранителния бизнес в Република България след 1993 г., когато за първи път се регламентират частните охранителни търговски услуги до 2017 г.;
- необходимостта да се осветлят добрите практики в мениджмънта на малки и средни предприятия в охранителния бизнес в Република България, в контекста на ефективния публичен мениджмънт;
- възможността резултатите от изследването да се приложат на практика от държавните органи, които да облекчат предприемачите и мениджърите на малки и средни предприятия в охранителния бизнес;
- предприемачите да усъвършенстват структурите на малките и средните предприятия в охранителния бизнес, да повишат ефективността на мениджмънта на човешките, материалните и финансовите им ресурси, както и качеството на частните охранителни търговски услуги.

Значимостта на изследвания проблем е относно необходимостта от реструктурирането и модернизиранието на системата за предприемачеството и мениджмънтът на малките и средните предприятия в охранителния бизнес, като се отразят спецификите на национално ниво, за да могат да се привнесат „добрите международни практики“ и в национален мащаб.

2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Общата характеристика на дисертацията се определя от дискуссионният характер на проблемите, изследвани в нея. Предпоставките за предприемачеството и мениджмънтът на малките и средните предприятия в охранителния бизнес обосновават необходимостта от разработването на самостоятелно научно изследване (дисертация) на тема „*Предприемачество и мениджмънт на малките и средните предприятия в охранителния бизнес – в контекста на ефективния публичен мениджмънт*”.

Структурата на дисертационния труд е представена във вид и обем, съответстващи на специфичните изисквания на първичното звено – катедра „Национална сигурност и публична администрация“ на Правно-историческия факултет при ЮЗУ „Неофит Рилски“ – гр. Благоевград, което е провело обучението на докторанта. Изпълнени са изискванията регламентирани в чл.27, ал.2 от Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България. Трудът съдържа: *списък на използваните съкращения; списък на органиграмите, графики и таблици; съдържание; увод; три глави (всяка глава съдържа по три параграфа, обобщения и изводи); резюме на постигнатите теоретични и практико-приложни приноси и библиография.*

Обемът на труда е 191 стандартни страници. Библиографията съдържа 188 заглавия. В дисертационният труд има 224 бележки под черта, като всяко позоваване е според възприетите изисквания. Броят на органиграмите е 4, на графиките – 8 и на таблиците – 8.

Изследването е проведено в частните охранителни фирми: „Професионална Защита - Електроник“ ООД – гр. София, Агенция за сигурност „Скорпио“ - ООД – гр. София, „ММ Груп“ - ООД – гр. Хасково, „ОСК – отговорност, сигурност, компетентност“ - ООД – гр. Благоевград.

В **увода** е посочена актуалността на разработвания научен проблем, неговата научна значимост и практическата му приложимост. Представени са ни *предметът* в неговата цялост, *обектът* в неговата конкретизация и *обхватът*, като времеви и теориториален. Точно са посочени *целта* и *основните изследователски задачи* на дисертацията. Обстойно са формулирани също *основната теза* и *изследователските хипотези*. Конкретизирана е *методологията на изследването* и *използваните методи*. Удачно е илюстрирана научната новост и практическата ценност на дисертационния труд. Не установих наличието на допустими ограничения на изследването.

Изложението съдържа основния авторски текст. Избраната *методология* и *методика на изследването* съответства на поставената *цел* и *задачи* в дисертационният труд. Установих собствен принос при събирането и анализирането на емпиричната информация. Всяка от първите две глави завършва с изводи и заключения (стр. 69 и стр. 122) В глава трета са формулирани изводи и препоръки (стр. 176). Накрая са формулирани в *резюме* постигнатите *теоретични* и *практико-приложни приноси*. Бих препоръчал наред с изводите да има и добри практики.

В **заключението** автора твърди, че се потвърждава издигнатата от него *основна теза*. При анализиране на дисертационния труд това очаквах от докторанта, а именно в третата глава и заключението нагледно да се убедя в издигнатите от него *обобщения, изводи* и *практически препоръки*.

3. Характеристика на научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд. Достоверност на материала

Динамично развиващата се система на предприемачеството и мениджмънтът на малките и средните предприятия в охранителния бизнес се анализира в контекста на ефективния публичен мениджмънт.

Характеристиката на научните и научно-приложните приноси в тази област при разработването на дисертационния труд, като самостоятелен изследователски резултат на докторанта приемам. Дисертационният труд показва, че Петър Арабаджийски притежава теоретични знания по администрация и управление и способности за провеждане на самостоятелни научни изследвания. Видно е и личното му участие в изложените от него приноси.

Дисертантът предлага четири научните приноса:

- Изведени са основните характеристики на понятието „*предприемач на малко и средно предприятие в охранителния бизнес*“;
- Изведена е класификация на основните цели на всеки предприемач в охранителния бизнес: *печалба; сигурност; създаване на състояние; материална среда; независимост; ползи от реализирането на бизнес; приноси за обществото*;
- Изведени са основните характеристики на понятието за „*частната охранителна дейност*“;
- Изведени са основните характеристики на понятието „*полицейски лиценз за осъществяване на частна охранителна дейност*“.

Според мен най-значим е вторият научен принос.

От практико-приложните приноси приемам като значими първи, втори, четвърти и пети.

Предложено е да се унифицират критериите, които определят едно предприятие, като средно или малко в Закона за малките и средните предприятия и в Закона за счетоводството.

Предложено е, като основни принципи за структуриране на малките и средните предприятия в охранителния бизнес предприемачите да прилагат принципите: *целесъобразност; научност; плановост; системност; комплексност; икономичност и нормативност*, а като специфични принципи: *линеен, функционален, линейно-функционален, линейно-щабен, целеви и екстен*.

Предложено е предприемачите на малките и средните предприятия в охранителния бизнес да разработват фирмени стратегии за маркетинг и по-активно да промотират охранителните услуги.

Предложено е с подзаконен акт да се утвърдят образци-бланки на документите, които ще се попълват от частните охранители при прилагане на съответни компетенции.

Предложено е да се изграждат информационни системи за осъществяването на ефективен контрол на трудовите ресурси в малките и средните предприятия от охранителния бизнес.

Предложено е установените 13 процедури в новия Закон за обществените поръчки от 2016 г. да се минимизират и усъвършенстват *за да се преодолеят корупционните практики* при възлагане на обществени поръчки за охрана.

Предложено е да се назначават вътрешни одитори в малките и средни предприятия.

Като цяло приемам направените *предложения* за целесъобразни.

Приемам **достоверността на материала**. Считам, че е разработен самостоятелно, за което съществуват неоспорими доказателства. Констатирах, че не е взаимстван и коректно са цитирани професионално ползвани от докторанта автори трудове. Дисертационният труд е с насоченост към професионалното направление 3.7. Администрация и управление.

4. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд

Оценката ми е, че *практико-приложните резултати* от извършените изследвания в дисертационния труд се свеждат до доказване с нови и с известни средства на съществени и нови актуални страни на конкретен съвременен научен проблем, отнасящ се до предприемачеството и мениджмънтът на малките и средните предприятия в охранителния бизнес.

Установих, че резултатите от извършените в дисертационния труд изследвания представляват лично дело на докторанта. Те очертават в значителна степен значимостта на **постигнатите научни и научно-приложни приноси** за практиката.

В дисертационното изследване коректно се посочват някои от значимите разработки на изтъкнати български и чуждестранни автори изследвали, различни проблеми на организацията и функционирането на апубличната администрация, на ефективният публичен мениджмънт и на частната охранителна дейност.

5. Оценка на публикациите по дисертацията и авторството

По тематиката на дисертационния труд докторанта е представил пет самостоятелни публикации, които са публикувани в национални и международни реферирани научни издания. Това са:

- Научен доклад „*Възможности за взаимодействие между частните и държавните служби за сигурност в контекста на националната и корпоративната сигурност*“, изнесен пред участниците в XXV Международна научна конференция за млади учени, 2-3 юни 2016 г., гр. Благоевград;
- Статия „*Компетенции частных охранников в Республике Болгария*“, публикувана във Вестник „Государственного и муниципального управления“, Научно-образователно издание. № 3 (22) 2016 г.;
- Научен доклад „*Проблемни аспекти при лицензирането на частната охранителна дейност в Република България*“, изнесен пред участниците в XXVII Национална научно-практическа конференция „Качеството за по-добър живот“, 10-11 ноември 2016 г., гр. София;

- Статия „Полицейски контрол на малките и средните предприятия, осъществяващи охранителна дейност в Република България“, публикувана в Сп. „Право, Политика, Администрация“ – електронно издание. ЮЗУ „Неофит Рилски“. Бл., Том 4, бр.2/2017 г.;
- Научен доклад „Контрол на трудовите ресурси, обществените поръчки и финансите на малките и средните предприятия, осъществяващи охранителна дейност в Република България“, изнесен пред участниците в XXVI Международна научна конференция за млади учени, 22-23 юни 2017 г., гр. Благоевград.

Същите пряко кореспондират с темата на дисертацията. Авторството е безапелационно установено. Препоръчително е да се публикуват повече публикации в международни реферирани научни издания.

6. Литературна осведоменост и компетентност на докторанта

В процеса на разработване на дисертационния труд автора коректно е използвал 188 заглавия, от които 73 литературни източници на кирилица, 23 на латиница, 6 периодика, 6 справочна литература, 38 нормативни актове, 16 закона, 4 правилници, 12 наредби, 7 директиви, 2 регламента и 32 интернет адреси. Препоръчително е докторанта да използва повече научни произведения на утвърдени автори, творци и публикуващи в областта на предприемачеството и мениджмънта и частната охранителна дейност, включително и преподаващи в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – гр. Благоевград.

Не ми е известно резултати от изследването в дисертационния труд да са цитирани от други автори.

7. Оценка за автореферата

Авторефератът е разработен съгласно изискванията и съдържа основните проблеми и пътищата за тяхното решение, посочени в дисертационния труд. Той отразява научната и научно-приложната стойност и практическата приложимост на постигнатите приноси от докторанта. Имам известни забележки относно възможността за по-голямо детайлизиране при формулиране на *научните* и *научно-практическите приноси* на изследването. Според мен те могат да илюстрират още повече изследваната тема.

8. Критични бележки

Наред с положителното в дисертационния труд на Петър Николаев Арабаджийски са допуснати и известни слабости. Установих и някои неточности.

Първа и трета глава започват без въвеждане в съдържанието на написаното в дисертационния труд, а във втора това е разположено на цели 12 страници. Авторът би било редно да уеднакви изложението в съответните глави, както прекрасно ги е синхронизирал по страници.

В дисертационното си изследване автора се позовава на някои от най-основните произведения за организацията и управлението на публичната администрация и публичния мениджмънт, като визира констатирани от авторите проблеми. В цитираната от него литература е необходимо още повече да се придържа към стандартната подредба за такъв тип трудове, както и да е цитирана ползваната от автора Българска Конституция. Считаю тези неточности като *технически*, а не като съществени грешки.

След вземане в предвид на някои от бележките, дадени при предварителното обсъждане на труда и коригирането им в окончателния текст, по доклад на научния ръководител, дисертационният труд е предложен за защита пред научно жури.

Посочените критични бележки и препоръки не намаляват достойнствата на дисертационното изследване. Препоръчвам на докторанта Петър Арабаджийски да продължи да работи в областта на тази научна проблематика, като разшири своите научни изследвания, а резултатите от тях да публикува в специализирани научни издания.

9. Лични впечатления за докторанта

Познавам лично докторанта. Сведенията ми за него са от творческата му дейност. Установих, че е завършил:

- Магистърска програма „Електроенергетика и Електрообзавеждане“ във Висше Транспортно Училище “Тодор Каблешков” – гр. София през 2012 г.
- Магистърска програма „Регулиране и мениджмънт в телекомуникациите“ в НБУ през 2014 г.
- Докторска програма „Организация и управление извънсферата на материалното производство (мениджмънт на публичната сфера) - професионално направление 3.7 Администрация и управление в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – гр. Благоевград. Като докторант е изпълнил дейностите по обучението си и отлично е положил изпитите, определени в индивидуалния учебен план. *Отчислен е с право на защита* през 2017 г.

От 2013 г. Петър Арабаджийски работи в Централната университетска администрация на Нов български университет/НБУ/ - гр. София.

Докторантът притежава задълбочени теоретични знания по научната специалност "Организация и управление извън сферата на материалното производство(мениджмънт на публичната сфера)". Констатирам професионална и методическа подготовка на Петър Арабаджийски, както като служител на НБУ, така и от запознаването ми с научната му продукция от научни форуми.

10. Заключение

Представената дисертация „**ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО И МЕНИДЖМЪНТ НА МАЛКИТЕ И СРЕДНИТЕ ПРЕДПРИАТИЯ В ОХРАНИТЕЛНИЯ БИЗНЕС – В КОНТЕКСТА НА ЕФЕКТИВНИЯ ПУБЛИЧЕН МЕНИДЖМЪНТ**” е задълбочен и завършен научен труд от изследването на актуален проблем, с постигнати предимно практико-приложни приноси, доказващи способността на докторанта самостоятелно да разработва важни аспекти за теорията и практиката на администрацията и управлението.

11. Оценка на дисертационния труд

Представените аргументи и анализи в дисертационното изследване и проблемите, които се разглеждат водят до заключението, че докторанта **Петър Николаев Арабаджийски** притежава теоретични знания по администрация и управление и способности за провеждане на самостоятелни научни изследвания.

От анализа на разработката се налага изводът, че дисертационният труд притежава *научни и научно-приложни приноси*. Трудът отговаря на формалните изисквания на Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ "Неофит Рилски" – гр. Благоевград за присъждане на образователната и научна степен "доктор".

Давам ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА на дисертационния труд *„Предприемачество и мениджмънт на малките и средните предприятия в охранителния бизнес – в контекста на публичния мениджмънт“*, разработен от докторанта на самостоятелна подготовка **Петър Николаев Арабаджийски** и ПРЕДЛАГАМ **убедително** на уважаемото *научно жури* да му присъди образователната и научна степен "доктор" по научната специалност "Организация и управление извън сферата на материалното производство(мениджмънт на публичната сфера)" в професионалното направление 3.7. Администрация и управление.

15 януари 2018 г.
гр. София

Рецензент:

Проф. д. ик. и. Христо Маринов Иванов